

Криштафович О. Я.,
здобувач,
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID ID: 0009-0007-2039-9695

Науковий керівник:
Топорецька З. М.,
доктор юридичних наук, доцент
провідний науковий співробітник
наукової лабораторії № 1 науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/293-300>

УДК 343.98

ТАКТИКА ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО НЕЗАКОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОРГАНІЗАЦІЇ АБО ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР (СТ. 203–2 КК УКРАЇНИ)

Анотація. У 2020 році з легалізацією грального бізнесу в Україні зазнала змін і стаття 203–2 КК України, яка наразі передбачає кримінальну відповідальність лише за незаконні організацію або проведення азартних ігор, тобто суттєво звужено об'єктивну сторону складу цього злочину. Статистика свідчить про ефективну роботу сторони захисту, адже менше 10 % кримінальних проваджень зі стадії досудового розслідування переходять на стадію судового розгляду. Тому дуже важливо забезпечити адвокатів знаннями та рекомендаціями щодо організації і тактики захисту в цій категорії кримінальних проваджень. **Метою статті** є дослідження питань особливостей організації і тактики захисту в кримінальних провадженнях щодо незаконної організації або проведення азартних ігор, вивчення та аналіз матеріалів практики організації захисту і формування науково обґрунтованих пропозицій для вдосконалення тактики захисту в цій категорії кримінальних проваджень. Автор визнає, що тактика захисту є окремим підрозділом криміналістичної тактики, а від майстерності адвоката залежить можливість у подальшому повернути своє майно, відстояти інші права та інтереси не лише підзахисного, але й інших осіб, які прямо не є учасниками кримінального провадження, але їх інтереси цим провадженням зачіпаються. Автор робить висновок, що тактика захисту в кримінальних провадженнях за ст. 203–2 КК України повинна включати не лише збирання доказової інформації, але й чітке та правильне формування правової позиції та лінії захисту і відстоювання обраної лінії захисту під час досудового розслідування та судового розгляду. Як показують матеріали практики, саме правильна обрана тактика захисту та грамотно організований захист з чітким відстоюванням обраної лінії захисту дозволив довести невинуватість обвинувачених у вчиненні цього тяжкого злочину. Тому дуже важливе значення має якнайшвидше залучення адвоката до кримінального провадження і обов'язкове його залучення до проведення всіх СРД чи інших процесуальних дій, адже вінчасно може вказати на порушення законодавства під час їх проведення, що полегшить захист на стадії судового розгляду. Тому дуже важливими і перспективними будуть подальші

поглиблені наукові дослідження питань участі адвоката у РСД та інших процесуальних діях під час досудового розслідування кримінальних проваджень щодо незаконної організації або проведення азартних ігор.

Ключові слова: гральний бізнес, азартна гра, тактика захисту, криміналістична тактика, досудове розслідування.

Постановка проблеми. У 2020 році з легалізацією грального бізнесу в Україні зазнала змін і стаття 203–2 КК України, яка наразі передбачає кримінальну відповідальність лише за незаконні організації або проведення азартних ігор.

Статистика свідчить, що щороку розпочинається доволі велика кількість кримінальних проваджень за ст. 203–2 КК України, проте обвинувальні вироки виносяться вкрай рідко.

За даними Звіту про єдині кримінальні правопорушення в державі у 2021 році зареєстровано 267 кримінальних проваджень за ст. 203–2 КК України, 58 особам повідомлено про підозру, 44 справи направлено до суду з обвинувальним актом. При цьому по 464 провадження закрито, а по 220 рішення не прийнято¹. За 2021 рік у провадженнях судів першої інстанції перебувала 231 справа, 68 надійшло в звітному періоді, розглянута 71 справа, а з постановленням вироку – 13, 55 закрито, 3 повернуто прокурору, 160 справ залишилось нерозглянутими².

У 2022 році було зареєстровано лише 174 кримінальних правопорушення, і про підозру повідомлено лише 7 особам. З них до суду з обвинувальним актом направлено лише 4 справи. У 68

випадках провадження було закрито, а по 168 справах рішення не ухвалено³. У 2023 році за 10 місяців обліковано 214 кримінальних правопорушення, і підозру повідомлено 21 особам. При цьому лише 16 справ було передано до суду з обвинувальним актом⁴.

Така статистика свідчить про ефективну роботу сторони захисту, адже менше 10 % кримінальних проваджень зі стадії досудового розслідування переходять на стадію судового розгляду. Тому дуже важливо забезпечити адвокатів знаннями та рекомендаціями щодо організації і тактики захисту в цій категорії кримінальних проваджень.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці досліджували питання боротьби з нелегальним гральним бізнесом або питання тактики та організації розслідування цього злочину з позицій інтересів сторони обвинувачення. Так, Петричко Н.О. досліджувала кримінально-правові та кримінологічні аспекти незаконних азартних ігор⁵, Савченко А.В. зосереджував увагу на кримінально-правовій кваліфікації нелегального грального бізнесу⁶, Рябчук С.В. вивчав кримінологічну характеристику та запобігання незаконному гральному бізнесу⁷, а Погорецький М.А.

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2021 року <<https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>> дата звернення 11.11.2023.

² Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2021 рік <https://data.gov.ua/dataset/sudova-statistika-richni-zviti-pro-zdiysnennya-pravosuddya-miscevim-ta-apelyaciynimi-suda_767> дата звернення 11.11.2023.

³ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року <<https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>> дата звернення 11.11.2023.

⁴ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-жовтень 2023 року <<https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>> дата звернення 11.11.2023.

⁵ О Петричко, Незаконні азартні ігри: кримінально-правове та кримінологічне дослідження (дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2010) 258.

⁶ А В Савченко, Кримінально-правова кваліфікація незаконних азартних ігор (2010) 1 (112) *Адвокат* 40–44.

⁷ С В Рябчук, Кримінологічна характеристика та запобігання гральному бізнесу (дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018) 218.

та Топорецька З. М. присвятили свої роботи особливостям розслідування злочинів, пов'язаних із зайняттям гральним бізнесом¹. Питання особливостей організації і тактики захисту у справах щодо незаконної організації або проведення азартних ігор залишились недослідженими.

Метою статті є дослідження питань особливостей організації і тактики захисту в кримінальних поведінках щодо незаконної організації або проведення азартних ігор, вивчення та аналіз матеріалів практики організації захисту і формування науково обґрунтованих пропозицій для вдосконалення тактики захисту в цій категорії кримінальних проваджень.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Наразі більшість досліджень щодо захисту та захисника присвячені питанням доказування стороною захисту. Робіт, які були б присвячені питанням організації і тактики захисту дуже мало, як і немає єдності думок щодо самого факту існування і змісту поняття тактика захисту.

Одні дослідники вважають, що тактика професійного захисту в кримінальному процесі є складовою частиною криміналістичної тактики, що включає системи, розроблені на основі наукових принципів криміналістики. Вона охоплює засоби (прийоми, комбінації, операції, рекомендації) для раціонального та допустимого представлення, дослідження і використання адвокатом доказової інформації, що виправдовує підзахисного або зменшує його вину, а також для захисту його прав і інтересів у ситуаціях потенційного або реального протистояння з боку осіб чи організацій,

які протидіють захисникові у процесі виконання його кримінально-процесуальної функції. Інші вчені впевнені, що тактика захисту є сукупністю наукових досягнень і адвокатської практики, які надають рекомендації для розробки оптимальної правової позиції захисту та її реалізації у конкретних обставинах, застосовуючи найбільш ефективні методи здійснення дій адвокатом для охорони прав і законних інтересів громадян. Треті вважають, що тактика захисту є системою наукових теорій і рекомендацій, що спрямовані на оптимальне виконання функції захисту².

Так, на думку Д. Б. Сергєєвої та М. А. Погорецького під криміналістичною тактикою слід розуміти сукупність тактичних прийомів, вироблених криміналістичною наукою, що використовуються слідчим, прокурором і захисником для здійснення ними тактичного впливу на психіку об'єкта такого впливу, спрямованого на подолання протидії, що чиниться цим об'єктом (прямої, прихованої, потенційної, уявної та ін.), або на спонукання його до певних дій в їхніх інтересах (за відсутності явної протидії), з метою ефективного вирішення завдань кримінального судочинства³.

О. В. Бишевець вважає, що зміст адвокатської тактики дає підстави для її визначення як окремого підрозділу криміналістичної тактики, який становить собою систему наукових положень та розроблених на їх основі рекомендацій про засоби пізнання, що використовуються адвокатами з метою забезпечення успішного вирішення їх професійних завдань у сфері судочинства. Предметом адвокатської тактики є особливості наукових засобів пізнання адвокатів у сфері

¹ М. А. Погорецький, З. М. Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 250; М. А. Погорецький, З. М. Топорецька, Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на початковому етапі досудового розслідування зайняття гральним бізнесом (2013) 3 *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 215–225; М. А. Погорецький, З. М. Топорецька, Виявлення зайняття гральним бізнесом оперативно-розшуковими підрозділами (2014) 1 *Юрист України* 34–38.

² Криміналістична тактика: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та доп. / за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої (Київ, Алерта, 2017) 205.

³ М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва, Криміналістична тактика: щодо визначення поняття (2012) 1 (5) *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»* <<http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pmasvp.pdf>> дата звернення 12.11.2023.

судочинства, а її завданнями – розробка і вдосконалення прийомів практичної діяльності адвокатів у цій сфері¹.

Як слушно зазначає проф. М. А. Погорецький, захист сьогодні є окремою дуже важливою функцією кримінального процесу поряд з функціями обвинувачення і здійснення правосуддя² а тому дослідження тактики захисту є не менш важливим за тактику обвинувачення.

Д. Б. Сергєєва та М. А. Погорецький роблять цілком логічний висновок, що зміст тактики захисту дає підстави для її визначення як окремого підрозділу криміналістичної тактики, який є системою наукових положень та розроблених на їх основі рекомендацій про засоби, що використовуються адвокатами з метою забезпечення успішного вирішення їх професійних завдань у кримінальному судочинстві. Вони вважають, що реалізація тактики захисту у кримінальному провадженні відбувається у декілька етапів, зокрема: 1-ий етап – прийняття доручення клієнта; 2-ий етап – ознайомлення з матеріалами кримінального провадження; 3-ій етап – пошук і збирання доказової інформації; 4-ий етап – формування правової позиції та лінії захисту; 5-ий етап – відстоювання обраної лінії захисту в органах слідства та суду³.

Злочин, передбачений в ст. 203–2 КК України, є тяжким злочином, оскільки за його вчинення передбачено покарання у вигляді штрафу від десяти тисяч до сорока тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за повторне вчинення цього кримінального правопорушення або за його вчинення групою осіб за попередньою змовою – штраф від сорока тисяч до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто кваліфікований склад є особливо тяжким злочином. Віднесення цього діяння

до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів значно розширює повноваження сторони обвинувачення під час досудового розслідування щодо застосування широкого арсеналу негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) та застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а також щодо застосування слідчих (розшукових) дій (РСД) примусового характеру, таких так, обшук, тимчасовий доступ до речей та документів, арешт майна. Такі процесуальні повноваження сторони обвинувачення можуть впливати не лише на підозрюваного, але й на діяльність інших суб'єктів (юридичних осіб, включаючи контрагентів), на території яких вчиняються певні СРД, НРСД, майно яких вилучається тощо.

Тому завдання адвоката як захисника чи представника в кримінальному провадженні суттєво розширюються, а завдання, які перед ним стоять, ускладнюються. Від майстерності адвоката залежить можливість у подальшому повернути своє майно, відстояти інші права та інтереси не лише підзахисного, але й інших осіб, які прямо не є учасниками кримінального провадження, але їх інтереси цим провадженням зачіпаються.

Щодо підзахисного, то, як зазначає, З. М. Топорецька, часто виникає ситуація, коли нелегальний гральний бізнес формально оформлюють на особу, яка є «формальним» організатором грального бізнесу за винагороду, і хоча, формальний зв'язок з гральним закладом вона має, проте фактично в її діях може не бути складу злочину⁴.

Для аналізу прикладів ефективної роботи сторони захисту пропонуємо проаналізувати виправдувальні вироки, які виносились щодо статті 203–2 КК України. Наприклад, у справі № 711/8582/16-к, провадження № 51–1798км19 сторони

¹ О Бишевец, Тактичні прийоми у професійній діяльності адвоката (2008) 1 *Вісник Академії адвокатури України* 104–108.

² М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства* 63–79.

³ Криміналістична тактика: навч. посіб. / колектив авторів; за ред. М А Погорецького та Д Б Сергєєвої (Київ, 2016) 206, 216.

⁴ Детальніше див. З М Топорецька, Особливості розслідування зайняття гральним бізнесом (автореф. дис. к. ю. н. 12.00.09. Київ, КНУ імені Тараса Шевченка, 2012) 19.

захисту вдалося довести і підтвердити в апеляційному та касаційному порядку, що одна з осіб не причетна до вчинення злочину, передбаченого ст. 203–2 КК України, який здійснювався в орендованому приміщенні, оскільки стороною обвинувачення не надано доказів на підтвердження того, хто і за яких обставин придбав комп'ютерну техніку і термінал, переобладнаний для внесення коштів для участі в азартних іграх, облаштував ними приміщення та під'єднав до мережі Інтернет, і що ці дії виконав саме підсудний¹.

В іншому провадженні вдалось визнати особу невинуватою у вчиненні цього злочину, оскільки, як вказав суд, він брав участь у ремонті приміщення та декілька разів відчиняв відвідувачам двері приміщення з гральними автоматами.

У зв'язку з вищевикладеним Суд констатує, що обов'язковими елементами складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 203–2 КК, є не тільки усвідомлення особою її участі у зайнятті забороненим видом господарської діяльності, а й наявність корисливого мотиву, однак стороною обвинувачення не надано жодного доказу щодо отримання особою будь-якої винагороди від грального бізнесу, а тому з висновками апеляційного суду щодо відсутності у його діях складу злочину².

В іншому кримінальному провадженні суд виправдав особу, оскільки визнав недопустимими доказами результати НСРД, а саме: протокол про результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж від 25 травня 2016 року, складеного слідчим СВ Тернопільського відділу поліції ГУНП в Тернопільській області капітаном поліції ОСОБА_30 на підста-

ві ухвали слідчого судді Апеляційного суду Тернопільської області ОСОБА_45 від 25 березня 2016 року № 01/417т слід зазначити, що у матеріалах кримінального провадження не міститься жодного доказу, що негласна слідча (розшукова) дія – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж абонентського номера НОМЕР_3 мала відношення саме до абонентського номера обвинуваченого ОСОБА_15. Суду не представлено беззаперечних та очевидних доказів, що абонентський номер НОМЕР_3 належить ОСОБА_15, та відтворений за допомогою електронного аудіо носія під час розгляду у суді звуковий запису голосу особи чоловічої статі, згідно протоколу про результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж від 25 травня 2016 року належав обвинуваченому ОСОБА_15³.

Також адвокатам важливо звертати увагу на кваліфікацію діяння, адже як зазначив Верховний Суд, кримінально-правові приписи ст. 203–2 КК у редакції, яка діяла до 13 серпня 2020 року, стосувалися повної законодавчої заборони на здійснення грального бізнесу як виду господарської діяльності. У зміненій редакції ст. 203–2 КК Законом № 768-IX такі приписи стосуються законодавчої заборони на незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор без отримання відповідної ліцензії, випуск та проведення лотерей не оператором лотерей, організації та функціонування закладів з метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей в мережі Інтернет. У даному випадку має місце обмеження відповідальності особи шляхом конкретизації в бік звуження форми вчинення кримінального правопорушення, а не повна декриміналізація. У кожному конкретному кримінальному провадженні за обвинува-

¹ Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10.12.2019 у справі № 711/8582/16-к <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86333728>> дата звернення 12.11.2023.

² Постанова Верховного Суду від 20.11.2019 у справі № 227/4753/13-к <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/85903495>> дата звернення 12.11.2023.

³ Вирок Терновлянського районного суду Тернопільської області від 30.06.2023 у справі № 606/1653/16-к <<https://clarity-project.info/court/decision/111909631>> дата звернення 12.11.2023.

ченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 203–2 КК, до 13 серпня 2020 року, суду необхідно оцінювати пред’явлене особі органом досудового розслідування обвинувачення та встановлені обставини в судовому провадженні на наявність або відсутність в діях особи ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 203–2 КК в редакції Закону № 768-IX, з урахуванням положень ст. 58 Конституції України та ст. 5 КК¹.

Висновки. Таким чином тактика захисту в кримінальних провадженнях за ст. 203–2 КК України повинна включати не лише збирання доказової інформації, але й чітке та правильне формування правової позиції та лінії захисту і відстоювання обраної лінії захисту під час досудового розслідування та судового розгляду. Як показують матеріали

практики, саме правильна обрана тактика захисту та грамотно організований захист з чітким відстоюванням обраної лінії захисту дозволив довести невинуватість обвинувачених у вчиненні цього тяжкого злочину. Тому дуже важливе значення має якнайшвидше залучення адвоката до кримінального провадження і обов’язкове його залучення до проведення всіх СРД чи інших процесуальних дій, адже він вчасно може вказати на порушення законодавства під час їх проведення, що полегшить захист на стадії судового розгляду. Тому дуже важливими і перспективними будуть подальші поглиблені наукові дослідження питань участі адвоката у РСД та інших процесуальних діях під час досудового розслідування кримінальних проваджень щодо незаконної організації або проведення азартних ігор.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

CASES

1. Postanova Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladі Verkhovnoho Sudu vid 10.12.2019 u spravi № 711/8582/16-k [Resolution of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court dated 10.12.2019 in case No. 711/8582/16-k] <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86333728>> data zvernennia 12.11.2023 [in Ukrainian].
2. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20.11.2019 u spravi № 227/4753/13-k [Resolution of the Supreme Court dated 20.11.2019 in case No. 227/4753/13-k] <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/85903495>> data zvernennia 12.11.2023 [in Ukrainian].
3. Vyrok Terebovlianskoho raionnogo sudu Ternopilskoi oblasti vid 30.06.2023 u spravi № 606/1653/16-k [Verdict of the Terebovlyanskyi District Court of Ternopil Region dated 30.06.2023 in case No. 606/1653/16-k] <<https://clarity-project.info/court/decision/111909631>> data zvernennia 12.11.2023 [in Ukrainian].
4. Postanova Ob'iednanoi palaty Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu vid 25.11.2022 u spravi № 554/3311/20 [Resolution of the Joint Chamber of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court dated 11/25/2022 in case No. 554/3311/20] <<http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=105482301&red=10000335d46bf5930927daacfae9421b5c7fcc&d=5>> data zvernennia 12.11.2023 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

5. *Kryminalistychna taktyka* [Forensic tactics] navch. posib. 2-he vyd., pererobl. ta dop / za red. M A Pohoretskoho ta D B Serhieievoyi (Kyiv, Alerta, 2017) 244 [in Ukrainian].
6. *Kryminalistychna taktyka* [Forensic tactics] navch. posib. / kolektyv avtoriv; za red. M A Pohoretskoho ta D B Serhieievoyi (Kyiv, 2016) 244 [in Ukrainian].
7. Pohoretskyi M A, Toporetska Z M, *Rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom: protsesualni y kryminalistychni zasady* [Investigation of gambling: procedural and forensic principles] (Kyiv, Alerta, 2015) 250 [in Ukrainian].

¹ Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25.11.2022 у справі № 554/3311/20 <<http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=105482301&red=10000335d46bf5930927daacfae9421b5c7fcc&d=5>> дата звернення 12.11.2023.

ARTICLES

8. Byshevets O, Taktychni pryomy u profesiinii diialnosti advokata [Tactical techniques in the professional activities of a lawyer] (2008) 1 *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy* 104–108 [in Ukrainian].
9. Pohoretskyi M A, Toporetska Z M, Vykorystannia materialiv operatyvno-rozshukovoi diialnosti na pochatkovomu etapi dosudovoho rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom [Using materials of operational and investigative activities at the initial stage of pre-trial investigation of gambling business] (2013) 3 *Borotba z orhanizovanoi zlochynnisti i koruptsiiei (teoriia i praktyka)* 215–225 [in Ukrainian].
10. Pohoretskyi M A, Toporetska Z M, Vyiavlennia zainiattia hralnym biznesom operatyvno-rozshukovymy pidrozdilamy [Detection of gambling business by operational and investigative units] (2014) 1 *Yuryst Ukrainy* 34–38 [in Ukrainian].
11. Pohoretskyi M A, Serhicieva D B, Kryminalistychna taktyka: shchodo vyznachennia poniattia [Forensic tactics: on the definition of the concept] (2012) 1 (5) *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Pravo»* <<http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pmasvp.pdf>> data zvernennia 12.11.2023 [in Ukrainian].
12. Pohoretskyi M A, Nova kontsepsiia kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [New concept of criminal procedural evidence] (2015) 3 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 63–79 [in Ukrainian].
13. Savchenko A V, Kryminalno-pravova kvalifikatsiia nezakonnykh azartnykh ihor [Criminal and legal qualification of illegal gambling] (2010) 1 (112) *Advokat* 40–44 [in Ukrainian].

DISSERTATIONS

14. Petrychko N O, Nezakonni azartni ihry: kryminalno-pravove ta kryminolohichne doslidzhennia [Illegal gambling: criminal law and criminological research] (dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08. Kyiv, 2010) 258 [in Ukrainian].
15. Riabchuk S V, Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia hralnomu biznesu [Criminological characteristics and prevention of gambling business] (dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv, 2018) 218 [in Ukrainian].
16. Toporetska Z M, Osoblyvosti rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom [Peculiarities of investigation of employment in gambling business] (avtoref. dys. k.yu.n. 12.00.09. Kyiv, KNU imeni Tarasa Shevchenka, 2012) 19 [in Ukrainian].

WEBSITES

17. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2021 roku [Unified report on criminal offenses for January-December 2021] <<https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kryminalni-pravoporushennia-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannia-2>> data zvernennia 11.11.2023 [in Ukrainian].
18. Zvit sudiv pershoi instantsii pro rozghliad materialiv kryminalnoho provadzhennia za 2021 rik [Report of courts of first instance on the consideration of criminal proceedings materials for 2021] <https://data.gov.ua/dataset/sudova-statistika-richni-zviti-pro-zdiysnennia-pravosuddya-miscevim-ta-apelyatsiynimi-suda_767> data zvernennia: 11.11.2023 [in Ukrainian].
19. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2022 roku [Unified report on criminal offenses for January-December 2022] <<https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kryminalni-pravoporushennia-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannia-2>> data zvernennia 11.11.2023 [in Ukrainian].
20. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-zhovten 2023 roku [Unified report on criminal offenses for January-October 2023] <<https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kryminalni-pravoporushennia-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannia-2>> data zvernennia 11.11.2023 [in Ukrainian].

Kryshtafovych O. Y.,

Applicant of Research Institute of Public Law

ORCID ID: 0009-0007-2039-9695

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/293-300>

**DEFENSE TACTICS DURING PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS
CONCERNING ILLEGAL ACTIVITIES IN ORGANIZING OR CONDUCTING GAMBLING
(ART. 203–2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)**

Abstract. In 2020, with the legalization of the gambling business in Ukraine, Article 203–2 of the Criminal Code of Ukraine was also changed, which now provides for criminal liability only for illegal

organization or conduct of gambling, that is, the objective aspect of this crime has been significantly narrowed. Statistics indicate the effective work of the defense, as less than 10 % of criminal proceedings from the pre-trial investigation stage move to the trial stage. Therefore, it is very important to provide lawyers with knowledge and recommendations on the organization and tactics of defense in this category of criminal proceedings. **The purpose of the article** is to study the issues of the peculiarities of the organization and tactics of defense in criminal proceedings regarding the illegal organization or conduct of gambling, to study and analyze materials from the practice of organizing defense and to formulate scientifically based proposals for improving defense tactics in this category of criminal proceedings. The author recognizes that defense tactics are a separate subdivision of forensic tactics, and the ability to subsequently return one's property, defend other rights and interests not only of the defendant, but also of other persons who are not directly participants in criminal proceedings, but whose interests are affected by these proceedings, depends on the lawyer's skill. The author concludes that defense tactics in criminal proceedings under Art. 203–2 of the Criminal Code of Ukraine should include not only the collection of evidentiary information, but also a clear and correct formation of the legal position and line of defense and the defense of the chosen line of defense during the pre-trial investigation and trial. As practice materials show, it was the correctly chosen defense tactics and competently organized defense with a clear defense of the chosen line of defense that made it possible to prove the innocence of the accused in committing this serious crime. Therefore, it is very important to involve a lawyer in criminal proceedings as soon as possible and to involve him in all ISA or other procedural actions, because he can timely indicate violations of the law during their conduct, which will facilitate the defense at the stage of trial. Therefore, further in-depth scientific research on the issues of lawyer participation in ISA and other procedural actions during the pre-trial investigation of criminal proceedings regarding the illegal organization or conduct of gambling will be very important and promising.

Keywords: gambling business, gambling, defense tactics, forensic tactics, pre-trial investigation.